

بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بهبهان و تأثیر استادان بر الگوهای اطلاع‌یابی آنها

ماریا نصیری

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مسجد سلیمان

چکیده

تحقیق حاضر با استفاده از روش پیمایشی صورت گرفته و جامعه آماری آن شامل ۳۰۰ نفر دانشجوی است که به روش نمونه‌گیری تصادفی - طبقه‌ای انتخاب شده‌اند. به منظور گردآوری اطلاعات از پرسشنامه و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بیشترین انگیزه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بهبهان از جست و جوی اطلاعات، کسب اطلاعات عمومی، استفاده از منابع اطلاعاتی جهت انجام تحقیقات، و سپس به ترتیب روزآمد ساختن اطلاعات و کسب اطلاعات تخصصی است، و از این نظر میان گروه‌های علمی مورد بررسی (علوم انسانی، علوم پزشکی، علوم پایه، فنی و مهندسی، و کشاورزی) اختلاف معنی‌داری مشاهده نگردید. اکثریت جامعه آماری از دو روش رسمی و غیررسمی برای کسب اطلاعات استفاده می‌کنند، اما استفاده از منابع رسمی کسب اطلاعات بیشتر از منابع غیررسمی است؛ علاوه بر این، دانشجویان به استفاده از منابع چاپی بیش از منابع غیرچاپی می‌پردازند. در زمینه موانع و مشکلات دستیابی به اطلاعات، به ترتیب ناکافی بودن منابع کتابخانه، عدم آشنایی با زبان‌های خارجی و کمبود وقت مهم‌ترین عوامل عدم دسترسی به اطلاعات ذکر گردیده‌اند. اساتید از طریق شیوه تدریس و معرفی منابع بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تأثیر گذاشته‌اند. کلید واژه‌ها: رفتار اطلاع‌یابی. نیاز اطلاعاتی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد بهبهان. کسب اطلاعات. استادان. دانشجویان

مقدمه

عصر حاضر به عصر اطلاعات معروف است. اطلاعات ماده اولیه دانشی است که زندگی پیچیده اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی... ما را هدایت می‌کند و از این نظر برای ادامه زندگی عنصری حیاتی است. تولید و وسعت اطلاعات ما را با پدیده‌ای به نام "انفجار اطلاعات" روبه‌رو کرده است. در عصر حاضر، هیچ متخصص و محقق قادر نیست از آخرین دستاوردهای اطلاعات رشته تخصصی و موضوعات مورد علاقه خود پا به پای مطالب منتشر شده در آن زمینه آگاه شود. کثرت اطلاعات به مشکلاتی در زمینه دستیابی اطلاعات موجود منجر شده است، و محققان ناگزیرند زمان بیشتری برای دستیابی به اطلاعات صرف نمایند. نیازهای اطلاعاتی افراد را ناگزیر از قرار گرفتن در مجراهای اطلاعاتی می‌کند که سبب پیدایش رفتار اطلاع‌یابی می‌شود. رفتار اطلاع‌یابی برخاسته از شناخت نیازهای اطلاعاتی است. رفتار اطلاع‌یابی به هرگونه فعالیت فردی برای شناسایی پیامی که برآورنده نیازی مشخص است تعریف شده است (کری کلاس^۱، ۱۳۸۳، ص ۶-۷).

آنچه امروز مسئله اصلی علم اطلاع‌رسانی را تشکیل می‌دهد شیوه‌های دسترسی به اطلاعات است. کتابخانه‌های دانشگاهی به عنوان مراکز اطلاعات و خدمات که هدف آن پشتیبانی آموزشی و پژوهشی دانشگاه در رسیدن به اهداف آن است، با به‌کارگیری تجهیزات و فن‌آوری‌های جدید سعی دارند تا خدمات بهتر و مفیدتری را به مراجعان ارائه دهند. بنابراین، لازم است شیوه‌های کسب اطلاعات توسط دانشجویان شناخته شود، زیرا با بررسی چگونگی دستیابی به اطلاعات توسط آنان و شناخت مشکلات، نیازها و نقطه نظراتشان و همچنین تأثیر اساتید بر موارد ذکر شده می‌توان در شکل‌دهی راه‌های صحیح ارائه اطلاعات به آنها مؤثر بود. همچنین آگاهی از رفتار اطلاع‌یابی همواره راهگشای مسئولان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در برنامه‌ریزی‌های آینده است.

تحقیق

اطلاعات یکی از عوامل و زیربنای توسعه اجتماعی - اقتصادی در هر کشور است و نقش و اهمیت آن به حدی است که می‌توان گفت امروزه پیشرفت و توسعه، نمود عینی کاربرد اطلاعات است. اما در حال حاضر نیز با توجه به حجم روزافزون اطلاعات، هیچ محقق‌ی قادر نخواهد بود اطلاعات موجود را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهد. بنابراین، به ناچار باید به‌گزینش منابع و راه‌های مناسب برای کسب اطلاعات علمی روی آورند. علاوه بر این، ما هم اکنون در عصری به سر می‌بریم که دانشگاه‌ها پرچم‌دار پیشرفت و توسعه تحقیقات و تولید دانش هستند و کتابخانه‌های دانشگاهی در این مورد نقش بسزایی ایفاء می‌کنند. در واقع فلسفه وجودی این نوع کتابخانه‌ها، کمک به اساتید و دانشجویان و پیشبرد کار تدریس و تحقیق است. کتابخانه‌های دانشگاهی با مطالعه رفتار اطلاع‌یابی مراجعان خود که بخش عمده آنان را دانشجویان تشکیل می‌دهند، قادر خواهند بود که مشکلات آن‌ها را در دستیابی به اطلاعات شناخته و این امر خود منجر به بهبود خدمات و نحوه ارائه اطلاعات خواهد شد.

هدف اصلی از این تحقیق بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی بهبهان و عوامل مؤثر بر آن است. این تحقیق هدف‌های دیگری از جمله اهداف و انگیزه‌های جست و جوی اطلاعات، ماهیت و نوع اطلاعات مورد جست و جو، روش‌ها و ابزارهای دستیابی، موانع و مشکلات موجود در دسترسی به اطلاعات و نیز تأثیر اساتید بر الگوها و رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان را بررسی می‌کند.

پرسش‌های تحقیق

۱. هدف دانشجویان از جست و جوی اطلاعات چیست؟ و به‌منظور جست و جوی اطلاعات از چه منابعی استفاده می‌کنند؟
۲. آیا تفاوت معنی‌داری میان رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان و متغیرهایی مانند جنسیت، سن، نوع، رشته و مقطع تحصیلی وجود دارد؟
۳. نحوه دستیابی دانشجویان به اطلاعات چگونه است و کدام یک از منابع چاپی و

غیرچاپی را استفاده می‌کنند؟

۴. دانشجویان به منظور اطلاع‌یابی از پیشرفت‌های تازه در رشته تحصیلی خود از چه منابعی استفاده می‌کنند؟

۵. نحوه تهیه نشریات ادواری به عنوان یکی از مهم‌ترین منابع کسب اطلاعات روزآمد توسط دانشجویان چگونه است و به منظور بازیابی اطلاعات از چه منابعی استفاده می‌کنند؟

۶. شرکت در کنفرانس‌ها و سمینارها از چه جهاتی برای دانشجویان مفید و مؤثر است؟
۷. اساتید چگونه و از چه راه‌هایی بر رفتار اطلاع‌یابی تأثیر دارند؟

پیشینه تحقیق

سابقه پژوهش در این زمینه به اواخر دهه ۱۹۴۰ برمی‌گردد. اولین تحقیق در زمینه منابع اطلاعاتی توسط برنال^۱ انجام شد. بررسی رفتار اطلاع‌یابی عملاً پس از آزمایشاتی که طی ۱۹۵۰ در مؤسسه فن‌آوری کرنفیلد^۲ انجام شد، آغاز گشته است (شوهم^۳، ۱۹۹۸، ص ۱۲۷).

پیسلی^۴ (۱۹۶۸) عوامل مؤثر بر نیازهای اطلاعاتی دانشمندان و استفاده از اطلاعات را دامنه اطلاعات موجود، اهمیت استفاده از اطلاعات برای استفاده کننده، زمینه موضوعی، انگیزه، حرفه و ویژگی فردی استفاده کننده ذکر کرده است.

میک^۵ و همکارانش (۱۹۸۰) عوامل مؤثر بر رفتار اطلاع‌یابی را به سه دسته عوامل فردی، سازمانی، و شغلی تقسیم کرده‌اند.

بیچلر و وارد^۶ (۱۹۸۹) مهم‌ترین روش‌های غیررسمی کسب اطلاعات را ارتباط با همکاران و شرکت در جلسات و همایش‌ها می‌دانند. آنها از نشریات ادواری و کتاب

---

1. Bernal

2. Cranfield Institute of Tecnology

3. Shoham

4. Paisely

5. Mic

6. Bichteler & Ward

به‌عنوان مهم‌ترین منابع رسمی کسب اطلاعات نام برده‌اند. هوینز^۱ (۱۹۹۰) براساس تحقیقات خود اعلام داشت که علم پزشکی علمی است که روز به روز بر دامنه اطلاعاتش افزوده می‌شود. و موفقیت در پزشکی وابستگی به کسب اطلاعات روزآمد دارد. اما در آموزش پزشکی دانشجویان در طول مدت تحصیل خود نمی‌آموزند که چه‌طور نیازهای خود را رفع کنند، زیرا حل مشکلات نیازهای اطلاعاتی آنها به مهارت جست و جوی اطلاعات وابسته است. و چنین مهارت‌هایی در طول دوره پزشکی به دانشجویان پزشکی آموزش داده نمی‌شود (کاظمی، ۱۳۷۸، ص ۲۷).

سگرن^۲ (۱۹۹۲) در پژوهشی که انجام داد به این نتیجه رسید که در میان روش‌های رسمی کسب اطلاعات، استفاده از نشریات ادواری و از میان روش‌های غیررسمی، بحث در سمینارها و گردهمایی‌های حرفه‌ای مهم‌ترین منابع کسب اطلاعات هستند (کاظمی، ۱۳۷۸، ص ۲۸).

پلرز^۳ (۱۹۹۸) در مقاله‌ای تحت عنوان "تغییر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان دامپزشکی در محیط‌های الکترونیکی" به این نتیجه رسید که رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان دامپزشکی دانشگاه آیوا بعد از ایجاد فن‌آوری‌های جدید اطلاع‌رسانی، بسیار تغییر یافته است.

ابراهیم افشار زنجانی (۱۳۶۶) تحقیقی با عنوان "روش‌های کسب اطلاعات تخصصی توسط اعضای هیأت علمی مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی" انجام داده است. نتایج حاصل نشان می‌دهد که منظور اصلی بهره‌برداری از منابع توسط اعضای هیأت علمی انجام وظیفه پژوهشی است. کتابخانه منبع اصلی مراجعه پاسخگویان و نشریات حدود یک سوم کتاب مورد استفاده واقع شده است.

زهرا رضانی (۱۳۷۵) به بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی حقوق و علوم سیاسی پرداخته است. روش تحقیق

1. Hewins

2. Seggern

3. Pelzer

پیمایشی توصیفی بوده و اطلاعات از طریق پرسشنامه گردآوری شده است. جامعه مورد مطالعه ۲۲ نفر از اعضای هیأت علمی و ۱۴۴ نفر از دانشجویان است. نمونه‌گیری طبقه‌ای - تصادفی انجام گرفته است. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد که مهم‌ترین راه دستیابی دانشجویان به اطلاعات برگه‌دان و قفسه کتاب برای تهیه پایان‌نامه و ارائه مقالات کلاس و در بین اساتید، ارائه مطالب درسی و ترجمه و تألیف بوده است.

فرهاد رئوفی (۱۳۷۳) تحقیقی با عنوان "بررسی علل مراجعه دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران به کتابخانه و تأثیر اساتید بر الگوی مراجعه آنها" انجام داده است. از بررسی و تحلیل یافته‌های تحقیق نتایج زیر حاصل گردید: ۳۴/۳ درصد دانشجویان اعلام نموده‌اند که اساتید آنها را به منابع مورد نیاز ارجاع می‌دهند. ۸۹/۳ درصد از دانشجویان علل مراجعه خود را به کتابخانه مطالعه مواد درسی ذکر کرده‌اند. ۸۷/۱ درصد کل دانشجویان منابع کسب اطلاعات خود را کتاب ذکر کرده‌اند.

شاپور ناظری (۱۳۷۳) در تحقیق خود به "بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان رشته پزشکی در مقاطع تحصیلی فیزیوپاتولوژی کارآموزی و کارورزی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی" پرداخته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که تفاوت مقطع تحصیلی و زمینه فعالیت آموزش باعث ایجاد تفاوت در نیازهای اطلاعاتی است و استفاده از انواع منابع اطلاعاتی با توجه به نیاز آنان متفاوت است مهم‌ترین راه کسب اطلاعات در رشته فیزیولوژی شرکت و سپس شرکت در سمینار است.

جامعه تحقیق

جامعه آماری در تحقیق حاضر کلیه دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه آزاد اسلامی واحد بهبهان (۴۰۰۰ نفر) است که ۱۰ درصد از جامعه آماری، با توجه به ویژگی‌های تعیین حجم نمونه، به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شده و مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

شیوه نمونه‌گیری در این تحقیق، تصادفی - طبقه‌ای است. رشته‌های تحصیلی در این دانشگاه (۲۵ رشته) در ۵ گروه علوم انسانی ۱۲۰ نفر، پزشکی ۴۲ نفر، علوم پایه ۳۰ نفر،

فنی و مهندسی ۹۱ نفر، و گروه کشاورزی ۱۷ نفر مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته‌اند. با توجه به تعداد زیاد رشته‌های تحصیلی در این دانشگاه، دانشجویان مورد مطالعه بنا بر گروه علمی تحصیلی شان مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه است که حاوی ۱۳ سؤال بسته و ۱ سؤال باز جهت ارائه نظر پاسخگویان درباره تأثیر اساتید بر شیوه دسترسی به اطلاعات گنجانده شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

ابتدا، داده‌ها از طریق نرم‌افزار آماری SPSS طبقه‌بندی و سپس در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد میانگین و در سطح آمار استنباطی از مجذور کای (X^2)، آزمون T، تحلیل واریانس و از پس آزمون توکی برای تعیین معنی داری روابط میان متغیرها استفاده گردید.

تجزیه و تحلیل داده‌های این تحقیق بر روی ۳۰۰ پرسشنامه دریافت شده صورت گرفته است. در جدول ۱ و ۲ و ۳ مشخصات فردی دانشجویان مورد بررسی شامل جنسیت، سن، و مقطع تحصیلی آمده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب جنسیت

عنوان	تعداد	درصد
مرد	۱۴۶	۴۸/۷
زن	۱۵۴	۵۱/۳
جمع کل	۳۰۰	۱۰۰

با مطالعه جدول ۱ می‌توان نتیجه گرفت که ۴۸/۷ درصد از جامعه آماری را مردان و ۵۱/۳ درصد از جامعه آماری را زنان تشکیل می‌دهند که از نظر تعداد به هم نزدیک هستند.

جدول ۲. توزیع فراوانی سنی دانشجویان

گروه سنی	تعداد	درصد
۱۸-۲۴	۲۳۸	۷۹/۳
۲۵-۳۰	۱۹	۶/۳
۳۱ سال به بالا	۱۲	۴
بدون جواب	۳۱	۱۰/۳
جمع کل	۳۰۰	۱۰۰

براساس جدول ۲ اکثریت دانشجویان مورد بررسی (۷۹/۳ درصد) جوان و در گروه سنی ۱۸-۲۴ قرار دارند.

جدول ۳. توزیع فراوانی مقطع تحصیلی دانشجویان

مقطع تحصیلی	تعداد	درصد
کاردانی	۱۴۲	۴۷/۳
کارشناسی	۱۵۸	۵۲/۷
جمع کل	۳۰۰	۱۰۰

داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که دانشجویان مورد بررسی در مقطع کاردانی ۱۴۲ نفر (۴۷/۳ درصد) و در مقطع کارشناسی ۱۵۸ نفر (۵۲/۷) هستند. همان طور که قبلاً نیز اشاره گردید، کلیه دانشجویان مورد بررسی از لحاظ رشته تحصیلی به پنج گروه علمی (علوم انسانی، علوم پزشکی، علوم پایه، فنی و مهندسی و کشاورزی) و در دو مقطع تحصیلی به تفکیک مرد و زن مشخص شده‌اند، که داده‌های پرسشنامه در قالب جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. توزیع فراوانی دانشجویان بر اساس گروه علمی، مقطع تحصیلی و جنسیت

مقطع تحصیلی		کارشناسی				کاردانی				جنسیت
		زن		مرد		زن		مرد		
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱۲۰	۴۰	۷۷	۲۵/۷	۱۶	۵/۳	۱۵	۵	۴	۱۲	علوم انسانی
۴۲	۱۴	۲۴	۸	-	-	۱۸	۶	-	-	علوم پزشکی
۳۰	۱۰	۱۷	۵/۷	۱۳	۴/۳	-	-	-	-	علوم پایه
۹۱	۳۰/۳	-	-	۱	۰/۳	۳	۱	۲۹	۸۷	فنی مهندسی
۱۷	۵/۷	-	-	۹	۳	-	-	۲/۶	۸	کشاورزی
۳۰۰	۱۰۰	۱۱۸	۳۹/۳	۳۹	۱۳	۳۶	۱۲	۳۵/۶	۱۰۷	جمع کل

بر اساس داده‌های جدول ۴ تعداد دانشجویان مورد بررسی در گروه علوم انسانی جمعاً ۱۲۰ نفر (۴۰ درصد)، تعداد دانشجویان علوم پزشکی جمعاً ۴۲ نفر (۱۴ درصد)، تعداد دانشجویان مورد بررسی در گروه علوم پایه ۳۰ نفر (۱۰ درصد)، تعداد دانشجویان مورد مطالعه در گروه فنی و مهندسی ۹۱ نفر (۳۰/۳ درصد) و تعداد آنها در گروه کشاورزی ۱۷ نفر (۵/۷ درصد) است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که اکثریت دانشجویان مورد مطالعه در گروه علوم انسانی (۴۰ درصد) شاغل به تحصیل هستند.

بر اساس پاسخ‌های به دست آمده اکثریت دانشجویان مورد مطالعه (۳۹/۷ درصد) اطلاعات مورد نیاز خویش را از طریق کتابخانه دانشگاه فراهم می‌کنند و در عین حال فقط ۱۱ نفر (۳/۷ درصد) از دانشجویان مورد بررسی از مراکز اطلاع رسانی دانشگاه استفاده می‌کنند (لازم به توضیح است که در زمان انجام این تحقیق، مرکز اطلاع رسانی دانشگاه کوچک بوده و حتی تعدادی از دانشجویان از وجود چنین مرکزی اظهار بی‌اطلاعی کرده‌اند).

با توجه به داده‌های جدول ۵ میانگین متوسط انگیزه‌ها و اهداف دانشجویان مورد مطالعه از جست و جوی اطلاعات به ترتیب عبارتند از کسب اطلاعات عمومی بامیانگین متوسط (۳/۰۲)، کسب اطلاعات جهت انجام تحقیقات با میانگین متوسط

(۲/۹۳)، روزآمد ساختن اطلاعات با میانگین متوسط (۲/۸۰)، و کسب اطلاعات تخصصی با میانگین متوسط (۲/۷۷).

جدول ۵. توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب انگیزه و هدف از جست و جوی اطلاعات

انگیزه و هدف	تعداد	میانگین متوسط
کسب اطلاعات تخصصی	۲۳۶	۲/۷۷
روزآمد ساختن اطلاعات	۲۲۵	۲/۸۰
کسب اطلاعات عمومی	۲۳۹	۳/۰۲
کسب اطلاعات جهت انجام تحقیقات	۲۲۱	۲/۹۳

جهت تعیین معنی داری انگیزه‌ها و اهداف جست و جوی اطلاعات از تحلیل واریانس استفاده شده است که نتایج به دست آمده در قالب جدول ۶ آمده است.

جدول ۶. تحلیل واریانس جهت تعیین معنی داری انگیزه‌ها و اهداف

	مجموع مربعات S-S	درجه آزادی df	میانگین مربعات MS	F	معنی داری sig
بین گروهی	۹/۰۸۳	۳	۳/۰۲۸	۴/۹۷۶	۰/۰۰۲
درون گروهی	۵۵۷/۹۴۶	۹۱۷	۰/۶۰۸		
کل	۵۶۷/۰۲۹	۹۲۰			

با توجه به جدول ۶، میزان F مشاهده شده برابر ۴/۹۷ است که از مقدار انحرافی جدول با احتمال ۹۵ درصد بزرگ تر است و نشان می دهد که میان گروه‌ها اختلاف معنی داری وجود دارد. به منظور تعیین اختلاف میان گروه‌ها از روش توکی استفاده شد و مشخص گردید که میان کسب اطلاعات تخصصی و کسب اطلاعات عمومی و همچنین

میان روزآمد ساختن اطلاعات و کسب اطلاعات جهت انجام تحقیقات تفاوت معنی داری وجود دارد.

علاوه بر این، به منظور بررسی تأثیر عواملی از قبیل سن، جنسیت، مقطع تحصیلی، و رشته تحصیلی بر انگیزه‌ها و اهداف جست و جوی اطلاعات، که در این تحقیق کسب اطلاعات تخصصی، کسب اطلاعات عمومی، روزآمد ساختن اطلاعات و کسب اطلاعات جهت انجام تحقیقات هستند، از آزمون مجذور خی استفاده شده است. نتایج این آزمون نشان می دهد که میان عوامل فوق الذکر و انگیزه‌ها و اهداف جست و جوی اطلاعات تفاوت معنی داری وجود ندارد.

یکی دیگر از عناصر تشکیل دهنده رفتار اطلاع یابی، نوع منابع اطلاعاتی مورد جست و جو است؛ بنابراین، منابع اطلاعاتی مورد استفاده دانشجویان از جمله مواردی است که ترتیب اولویت بندی آنها توسط دانشجویان مورد مطالعه مشخص شده است. پاسخ ارائه شده در جدول ۷ آمده است.

جدول ۷. اولویت‌بندی منابع اطلاعاتی مورد استفاده دانشجویان براساس رتبه بندی

رتبه	تعداد پاسخگویان	منابع اطلاعاتی	ردیف
۲	۲۲۲	گفت و گو با دانشجویان	۱
۳	۱۸۹	گفت و گو با افراد صاحب نظر در خارج از دانشگاه	۲
۱	۲۳۳	گفت و گو با اساتید	۳
۸	۱۲۳	حضور در گردهمایی و سمینارها	۴
۵	۱۵۳	گفت و گو با کتابدار در کتابخانه دانشگاه متبوع	۵
۷	۱۳۲	گفت و گو با کتابدار سایر کتابخانه ها	۶
۴	۲۰۳	کتاب	۷
۹	۱۴۲	گزارش تحقیق	۸
۶	۱۵۳	مجلات	۹
۱۰	۱۳۱	پایان نامه‌ها	۱۰
۱۲	۱۱۶	کاتالوگ‌ها	۱۱
۱۳	۱۰۵	چکیده‌نامه‌ها	۱۲
۱۵	۱۱۰	مقالات گردهمایی	۱۳
۱۶	۱۰۹	مقالات حاوی نقد و بررسی	۱۴
۱۴	۱۲۲	نقشه‌ها	۱۵
۱۸	۸۷	نمایه‌ها	۱۶
۱۱	۱۲۸	فهرست کتابخانه	۱۷
۱۷	۱۰۲	فهرست ناشران و کتابفروشان	۱۸

براساس یافته‌های جدول ۷، دانشجویان مورد بررسی در اولویت اول از گفت و گو با اساتید، در اولویت دوم از گفت و گو با دانشجویان و در اولویت سوم از افراد صاحب نظر در خارج از دانشگاه به عنوان منابع اطلاعاتی خود استفاده می‌کنند و بقیه منابع اطلاعاتی در اولویت‌های بعدی براساس شماره رتبه قرار دارند.

از آنجایی که منابع اطلاعاتی مورد جست و جو از جمله عوامل مؤثر بر رفتار اطلاع‌یابی است، بنابراین لازم است که تأثیر عوامل از قبیل سن، جنسیت، رشته، و مقطع تحصیلی مورد بررسی قرار گیرد.

به منظور بررسی تأثیر هریک از عوامل فوق الذکر بر منابع اطلاعاتی مورد جست و جو از آزمون خی استفاده گردید. نتایج حاصله از این آزمون نشان می دهد که تفاوت معنی داری میان آنها وجود ندارد.

منابع اطلاعاتی مورد استفاده دانشجویان به منابع چاپی و منابع غیرچاپی تقسیم شده و در این تحقیق نحوه دستیابی دانشجویان مورد بررسی به هریک از این منابع مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج حاصله در جدول ۸ ارائه گردیده است.

جدول ۸. توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب نحوه

دستیابی به منابع

نحوه دستیابی	تعداد	درصد
منابع چاپی	۷۸	۲۶
منابع غیرچاپی	۸	۲/۶۷
هر دو	۱۶۷	۵۵/۶۷۶
بدون جواب	۴۷	۱۵/۶۶
جمع کل	۳۰۰	۱۰۰

همانگونه که در جدول ۸ نیز مشخص شده است، اکثریت دانشجویان (۵۵/۶ درصد) استفاده از هر دو منبع چاپی و غیرچاپی را عنوان کرده اند و استفاده از منابع چاپی به تنهایی توسط ۲۶ درصد و استفاده از منابع غیرچاپی به تنهایی توسط ۲/۶ درصد از پاسخگویان صورت می گیرد. میزان استفاده از هریک از منابع چاپی و غیرچاپی در جدول ۹ و ۱۰ ارائه شده است.

جدول ۹. توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب میزان استفاده از منابع چاپی

میزان استفاده	تعداد	درصد
یک بار در روز	۳۳	۱۱
چند بار در روز	۴۰	۱۳/۳
یک تا دوبار در هفته	۱۲۰	۴۰
یک تا دوبار در ماه	۹۷	۳۲/۳
بی پاسخ	۱۰	۳/۳
جمع کل	۳۰۰	۱۰۰

براساس اطلاعات مندرج در جدول ۹، ۴۰ درصد از دانشجویان مورد مطالعه منابع چاپی را یک تا دوبار در هفته مورد استفاده قرار می دهند.

جدول ۱۰. توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب میزان استفاده از منابع غیرچاپی

میزان استفاده	تعداد	درصد
یک بار در روز	۳۹	۱۳
چند بار در روز	۵۵	۱۸/۳
یک تا دوبار در هفته	۸۱	۲۷
یک تا دوبار در ماه	۸۸	۲۹/۳
بی پاسخ	۳۷	۱۲/۳

بررسی جدول ۱۰ نشان می دهد که ۲۹/۳ درصد از دانشجویان مورد بررسی از منابع غیرچاپی یک تا دوبار در ماه استفاده می کنند. براساس نتایج جدول ۹ و ۱۰ تعداد

دانشجویانی که میزان استفاده از منابع چاپی رایج تا دوبار در هفته ذکر کرده اند بیشتر از سایر دانشجویان است. در حالیکه در مورد میزان استفاده از منابع غیرچاپی اکثریت کسانی هستند که یک تا دوبار در هفته از منابع غیرچاپی بهره می گیرند. این نتایج تأییدی بر این مطلب است که هنوز استفاده از منابع چاپی از اهمیت زیادی برخوردار است. در جدول ۱۱، منابع رایانه ای مورد استفاده دانشجویان مورد بررسی و میزان استفاده از این نوع منابع آمده است. براساس اطلاعات این جدول، ۱۴ درصد از دانشجویان مورد بررسی از لوح فشرده، ۹ درصد از پایگاه های اطلاعاتی و ۵/۳ درصد از اینترنت استفاده می کنند، همچنین ۵۹/۶ درصد اظهار کرده اند که از منابع رایانه ای استفاده نمی کنند.

جدول ۱۱. توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب نوع منابع رایانه ای مورد استفاده

منابع	تعداد	درصد
لوح فشرده	۴۲	۱۴
اینترنت	۱۶	۵/۳
پایگاه های اطلاعاتی	۲۷	۹
هیچ کدام	۱۷۹	۵۹/۶
مورد ۱ و ۲	۱۳	۴/۳
مورد ۲ و ۳	۶	۲
مورد ۱ و ۳	۷	۲/۳
مورد ۱ و ۲ و ۳	۱۰	۳/۳
جمع کل	۳۰۰	۱۰۰

نتیجه به دست آمده از این جدول تأیید دیگری بر این مسئله است که هنوز استفاده از منابع چاپی در اولویت است.

بررسی موانع و مشکلات موجود در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز از جمله اهداف دیگری است که در این تحقیق دنبال می شود. در جدول ۱۲ به بررسی این موانع و

مشکلات پرداخته شده است.

جدول ۱۲. توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب عوامل
عدم دستیابی به اطلاعات

ردیف	موانع و مشکلات موجود در دستیابی به اطلاعات	تعداد	درصد
۱	کمبود وقت	۱۴۶	۴۸/۷
۲	کندی انتشار نشریات	۶۶	۲۲
۳	منابع ناکافی کتابخانه	۱۹۵	۶۵
۴	عدم دستیابی بهنگام به مواد کتابخانه به دلیل مقررات کتابخانه	۶۶	۲۲
۵	عدم آشنایی به زبان‌های خارجی	۱۵۵	۵۱/۷
۶	فاصله زیاد از مراکز اطلاع رسانی	۱۰۵	۳۵
۷	محدود بودن امکانات دریافت اطلاعات از خارج کشور	۱۲۳	۴۱
۸	عدم آشنایی با منابع تخصصی	۱۴۰	۴۶/۷
۹	عدم آشنایی با شیوه‌های بهره‌گیری از منابع	۱۳۹	۴۶/۳
۱۰	جمع کل	۱۱۸۷	۱۰۰

لازم به توضیح است که اکثر دانشجویان در بررسی عوامل عدم دستیابی اطلاعات بیش از یک مورد را برگزیده‌اند، لذا جمع کل که در جدول مشاهده می‌شود از ۳۰۰ نفر که کل تعداد دانشجویان مورد بررسی است، بیشتر است.

بر اساس یافته‌های این جدول، ۶۵ درصد از دانشجویان مهم‌ترین عامل عدم دستیابی به اطلاعات را منابع ناکافی کتابخانه ذکر کرده‌اند. ۵۱/۷ درصد از پاسخگویان عدم آشنایی به زبان‌های خارجه و ۴۸/۷ درصد از آنها کمبود وقت را از عوامل دیگر عدم دستیابی به اطلاعات دانسته‌اند. از دیگر عواملی که به نظر می‌رسید در عدم دستیابی دانشجویان به اطلاعات نقش به‌سزایی دارد عدم آشنایی با منابع تخصصی (۴۶/۷۱ درصد) و عدم آشنایی با شیوه‌های بهره‌گیری از منابع (۴۶/۳ درصد) هستند و دیگر عوامل عدم دستیابی به اطلاعات که در جدول ذکر شده در مراحل بعدی قرار دارند.

با توجه به اینکه نشریات ادواری یکی از مهم ترین منابع کسب اطلاعات به ویژه برای همگامی با پیشرفت های تازه و آگاهی از آخرین یافته های علمی و همچنین برای انجام تحقیقات هستند. بنابراین، نحوه تهیه این منابع در جدول ۱۳ ارائه شده است.

جدول ۱۳. توزیع فراوانی نحوه تهیه نشریات ادواری فارسی و خارجی

نوع	اشتراک شخصی		از طریق همکلاسی ها		از طریق کتابخانه		جمع کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
نشریات فارسی	۴۰	۱۳/۳	۱۲۲	۴۰/۷	۶۶	۲۲		
نشریات خارجی	۱۶	۵/۳	۴۷	۱۵/۷	۵۴	۱۸	۳۴۵	۱۰۰
جمع	۵۶	۱۸/۶	۱۶۹	۵۶/۴	۱۲۰	۴۰		

با توجه به یافته های جدول ۱۳، به میزان ۵۶/۴ درصد از دانشجویان مورد بررسی نشریات ادواری فارسی و خارجی مورد نیاز خود را از طریق همکلاسی ها و سایر دانشجویان به دست می آورند. همچنین ۴۰ درصد از پاسخ دهندگان نحوه تهیه نشریات ادواری مورد نیاز خود را کتابخانه و تنها ۱۸/۶ درصد از طریق اشتراک شخصی عنوان کرده اند.

در جدول ۱۴، پاسخگویان منابع مورد استفاده جهت اطلاع یابی از پیشرفت های تازه در رشته تخصصی خویش با انتخاب یکی از گزینه های ارائه شده در جدول تعیین کرده اند، در تبدیل داده های کیفی به کمی به ترتیب نمره های «۳، ۲، ۱، ۰» برای این گزینه ها انتخاب شده است.

جدول ۱۴. توزیع فراوانی منابع مورد استفاده جهت اطلاع یابی از پیشرفت‌های تازه در رشته تخصصی مورد مطالعه دانشجویان

میانگین ارزش هر منبع از ۲ امتیاز	بدون جواب		۰		۱		۲		۳		ارزش میزان استفاده از منابع اطلاعاتی منابع
			هرگز استفاده نمی‌کنم		بندرت استفاده می‌کنم		گاهی استفاده می‌کنم		غالباً استفاده می‌کنم		
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲/۳۹	۱۶/۷	۵۰	۲۳	۶۹	۲۳/۳	۷۰	۱۸/۷	۵۶	۱۸/۳	۵۵	مجلات تخصصی
۱/۷۲	۲۱/۷	۶۵	۳۹/۷	۱۱۹	۲۴/۳	۷۳	۹/۷	۲۹	۲/۷	۱۲	چکیده نامه‌ها
۱/۶۶	۲۱/۷	۶۵	۲۶	۱۳۸	۱۹/۳	۵۸	۶/۷	۲۰	۶/۳	۱۹	نمایه نامه‌ها
۲/۶۶	۲۰	۶۰	۱۹/۷	۵۹	۱۲/۷	۳۸	۳۳	۶۹	۲۲/۷	۷۲	کتابها و تک نگاشتها
۱/۹۰	۲۶/۷	۸۰	۳۵/۳	۱۰۶	۱۸/۷	۵۶	۱۱	۳۳	۸/۳	۲۵	دستنامه‌ها
۱/۸۸	۲۶/۳	۷۹	۳۶/۳	۱۰۹	۱۹	۵۷	۹/۳	۲۸	۹	۲۷	دستور نامه‌ها
۱/۸۵	۲۲/۷	۷۲	۳۸/۳	۱۱۵	۱۹/۳	۵۸	۸/۷	۲۶	۹	۲۷	صورت جلسات کنفرانسها
۲/۱۷	۲۲/۳	۶۷	۳۰/۳	۹۱	۱۷/۳	۵۲	۱۶/۷	۵۰	۱۳/۳	۴۰	گزارشهای پژوهشی
۲/۳۹	۲۲/۷	۷۲	۲۳/۳	۷۰	۲۰	۶۰	۱۸/۷	۵۶	۱۳/۳	۴۰	شرح پیشرفت‌ها و تحولات علمی
۲/۲۸	۲۲/۳	۷۰	۲۱/۳	۶۴	۲۳	۶۹	۲۲	۶۶	۱/۳	۳۱	نشریات سایانه
۱/۷۶	۲۷/۳	۸۲	۳۷/۳	۱۱۲	۲۰	۶۰	۱۱	۳۳	۳/۳	۱۳	ثبت اختراعات
۱/۷۳	۲۹/۳	۸۸	۳۹/۷	۱۱۹	۱۷/۳	۵۲	۶/۷	۲۰	۷	۲۱	استانداردها
۲/۲۲	۲۹/۳	۸۸	۲۵	۷۵	۲۰	۶۰	۱۱	۳۳	۱۲/۷	۲۴	پایان نامه‌ها
۲/۳۸	۲۱/۷	۶۵	۲۰/۷	۶۲	۲۱/۳	۶۴	۲۲	۶۶	۱۲/۳	۳۳	مقالات منتشر شده
۲/۶۰	۲۳/۳	۷۰	۱۷/۷	۵۳	۱۸	۵۴	۱۸	۵۴	۲۳	۶۹	مراجع و کتاب نامه‌ها
۲/۳۲	۲۲/۷	۶۸	۲۲/۷	۶۸	۱۹/۷	۵۹	۲۲/۳	۶۷	۱۲/۷	۳۸	استماع سخنرانی و سمینارها
۲/۷۲	۲۰/۳	۶۱	۱۶	۳۸	۱۲/۷	۳۴	۲۳	۶۹	۲۶	۷۸	گفتگو با متخصصان و اساتید صاحب نظر
۲/۴۰	۲۱/۷	۶۵	۲۲	۶۶	۲۰/۷	۶۲	۱۷/۷	۵۳	۱۸	۵۴	استفاده از سیستمهای تهیه شده توسط کتابخانه
۱/۷۰	۲۳/۳	۷۰	۴۷/۷	۱۴۳	۱۳/۳	۳۷	۸/۳	۲۵	۸/۳	۲۵	استفاده از اینترنت و شبکه های اطلاعاتی

همان‌طور که در جدول ۱۴ مشاهده می‌شود دانشجویان مورد مطالعه به منظور استفاده از منابع اطلاعاتی برای اطلاع یافتن از پیشرفت‌های تازه در رشته

تخصصی خود از میان انواع منابع، گفت و گو با متخصصان و اساتید صاحب نظر را با نمره میانگین ۲/۷۴ ترجیح می‌دهند. سپس به ترتیب کتاب‌ها و تک نگاشت‌ها با نمره میانگین ۲/۶۶ و مراجع و کتابشناسی‌ها را با نمره میانگین ۲/۶۰ مورد استفاده قرار می‌دهند. همچنین به منظور بررسی تأثیر عوامل مختلف از قبیل جنسیت، سن، مقطع، و رشته تحصیلی بر منابع اطلاعاتی مورد استفاده دانشجویان جهت همگامی با پیشرفت‌های تازه در رشته تحصیلی، از آزمون‌های استفاده شده است، نتایج آزمون‌های فقط در یک مورد تفاوت معنی‌داری را نشان می‌دهد. براساس این آزمون میان گروه‌های علمی (علوم انسانی، پزشکی، علوم پایه، فنی و مهندسی، و کشاورزی) و رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان از نظر منابع اطلاعاتی مورد استفاده به منظور همگامی با پیشرفت‌های تازه در رشته تخصصی مورد مطالعه آنها تفاوت معنی‌داری مشاهده گردید، به طوری که دانشجویان رشته‌های علوم انسانی، بیش از دیگر گروه‌های علمی، منابع اطلاعاتی را جهت پیشرفت‌های تازه در رشته تخصصی خویش مورد توجه قرار می‌دهند.

علاوه بر این، در میان منابع رسمی اطلاعات کتاب‌ها و تک نگاشت‌ها و در میان منابع غیررسمی کسب اطلاعات گفت و گو با متخصصان و اساتید صاحب نظر از اهمیت بیشتری برخوردارند. نتایج آزمون‌های میان سن، جنسیت، مقطع، و رشته تحصیلی با شیوه‌های جست و جوی اطلاعات نشان می‌دهد که این عوامل تأثیری بر استفاده از منابع رسمی و غیررسمی ندارند و تفاوت معنی‌داری میان این عوامل و شیوه‌های جست و جوی اطلاعات از نظر منابع رسمی و غیررسمی مشاهده نگردید.

در جدول ۱۶، میزان استفاده از منابع اطلاعاتی برای بازیابی اطلاعات مورد بررسی قرار گرفته است. در تبدیل داده‌های کیفی به کمی به ترتیب گزینه‌ها با نمره‌های (۳،۲،۱،۰) ارزش‌گذاری شده‌اند.

جدول ۱۵. میانگین استفاده از منابع رسمی و غیررسمی جهت اطلاع‌یابی از پیشرفت‌های تازه در رشته تخصصی مورد مطالعه دانشجویان

منابع غیر رسمی کسب اطلاعات		منابع رسمی کسب اطلاعات																		
میانگین میانگین ها	گفت و گو با متخصصان و اساتید صاحب نظر	استماع سخنرانی ها و سمینارها	میانگین میانگین ها	استفاده از اینترنت	استفاده از سیستم های تهیه شده توسط کتابخانه	مراجع و کتاب نامه ها	مقالات منتشر شده	پایان نامه ها	استانداردها	ثبت اختراعات	نشریات سالانه	شرح پیشرفت ها و تحولات علمی	گزارش های پژوهشی	صورت جلسات کنفرانس ها	دستور نامه ها	دستنامه ها	کتاب ها و تک نگاشت ها	نمایه نامه ها	چکیده نامه ها	مجلات تخصصی
۲/۵۵	۲/۷۴	۲/۳۲	۴/۸۱	۱/۷	۲/۴۰	۲/۶۰	۲/۳۸	۲/۲۲	۱/۷۳	۱/۷۶	۲/۲۸	۲/۲۹	۲/۱۷	۱/۸۵	۱/۸۸	۱/۹۰	۲/۶۶	۱/۶۶	۱/۷۲	۲/۲۹

جدول ۱۶. توزیع فراوانی میزان استفاده از منابع برای بازیابی اطلاعات

جمع	میانگین ارزش هر منبع از ۳ امتیاز	بدون جواب	۰		۱		۲		۳		ارزش	میزان استفاده از منابع اطلاعاتی	
			هرگز استفاده نمی‌کنم	بندرت استفاده می‌کنم	گاهی استفاده می‌کنم	غالباً استفاده می‌کنم							
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	منابع	
۸۲/۷	۲۴۸	۲/۵۰	۱۷/۳	۵۲	۱۹/۳	۵۸	۲۲/۳	۶۷	۲۱	۶۳	۲۰	۶۰	مقالات و مجلات تخصصی
۷۹/۷	۲۳۹	۱/۸۵	۲۰/۳	۶۱	۳۷/۷	۱۱۳	۲۲/۷	۶۸	۱۳	۳۹	۶/۳	۱۹	چکیده نامه‌ها
۷۸	۲۳۴	۱/۸۰	۲۲	۶۶	۴۱/۷	۱۲۵	۱۷/۷	۵۲	۱۱	۳۳	۷/۷	۲۳	دستنامه‌ها
۷۸/۳	۲۳۵	۲/۴۰	۲۱/۷	۶۵	۲۳/۳	۷۰	۱۷/۳	۵۲	۲۱	۶۳	۱۶/۷	۵۰	نشریات سالانه
۷۴/۳	۲۲۳	۲/۱۵	۲۵/۷	۷۷	۲۸/۷	۸۶	۱۷/۷	۵۳	۱۶/۳	۴۹	۱۱/۷	۳۵	مراجع و کتابنامه‌های متون
۷۶	۲۲۸	۲/۱۴	۲۴	۷۲	۲۶	۷۸	۲۲/۳	۶۷	۱۸/۷	۵۶	۹	۲۷	مقالات و نقل بررسی
۷۷	۲۳۱	۲/۳	۲۳	۶۹	۲۲/۷	۶۸	۱۹/۳	۵۸	۲۱/۷	۶۵	۱۳/۳	۴۰	استماع سخنرانی
۸۳	۲۴۹	۲/۹۳	۱۷	۵۱	۱۲/۳	۳۷	۱۲	۳۶	۲۷/۷	۸۳	۳۱	۹۳	گفتگو با دانشجویان
۷۶	۲۲۸	۲/۰۴	۲۴	۷۲	۳۶	۱۰۸	۱۵	۴۵	۱۱	۳۳	۱۴	۱۴	بانک اطلاعاتی تخصصی مورد نیاز شما به صورت دیسک فشرده سی دی
۷۵/۷	۲۲۷	۱/۶۱	۲۴/۳	۷۳	۵۱/۷	۱۵۵	۹/۷	۲۹	۶/۷	۲۰	۷/۷	۴۲	استفاده از اینترنت
۸۱/۷	۲۴۵	۲/۳۵	۱۸/۳	۵۵	۲۷	۸۱	۱۹	۵۷	۱۵/۷	۴۷	۲۰	۶۰	مطالعه سیستم‌های تهیه شده توسط کتابخانه

نتایج به دست آمده از جدول ۱۶ بیانگر این مطلب است که دانشجویان مورد مطالعه به منظور بازیابی اطلاعات به طور عام ابتدا از گفت و گو با سایر دانشجویان با نمره میانگین ۲/۹۳، مقالات و مجلات تخصصی با نمره میانگین ۲/۵۰، و سپس از نشریات سالانه با نمره ۲/۴۰ استفاده می نمایند. علاوه بر این، کمترین میزان استفاده دانشجویان مورد بررسی از اینترنت با نمره میانگین ۱/۶۱ است.

در جدول ۱۷، میزان مفید بودن شرکت در سخنرانی ها و کنفرانس های علمی انعکاس یافته است.

منابع کسب اطلاعات را می توان به دو دسته منابع رسمی و منابع غیررسمی تقسیم کرد، منابع رسمی کسب اطلاعات شامل تهیه اطلاعات از طریق مراجعه به منابع چاپی یا الکترونیکی است و منابع غیررسمی کسب اطلاعات شامل شرکت در سخنرانی ها و سمینارها و گفت و گو با متخصصان و اساتید صاحب نظر است. با استفاده از آزمون T میان منابع رسمی و غیررسمی اطلاعات و گروه های علمی با احتمال ۵ درصد اختلاف معنی داری میان آنها مشاهده شد، به طوری که میزان استفاده از منابع رسمی خیلی بیشتر از منابع غیررسمی است.

جدول ۱۷. توزیع فراوانی مفید بودن شرکت در سمینارها و کنفرانس‌های علمی

جمع		میانگین ارزش هر منبع از ۳ امتیاز	بدون جواب		۰		۱		۲		۳		ارزش میزان مفید بودن وضعیت شرکت در سمینارها
درصد	تعداد		درصد	تعداد	غیر مفید		نه چندان مفید		مفید		بسیار مفید		
					درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۴۵/۳	۱۳۶	۳/۰۱	۵۴/۷	۱۶۴	۱/۳	۴	۸/۳	۲۵	۲۴	۷۲	۱۱/۷	۳۵	دیدگاه تازه ای به من می دهد .
۴۲	۱۲۶	۲/۹۵	۵۸	۱۷۴	۲/۳	۷	۸/۷	۲۶	۱۹/۷	۵۹	۱۱/۳	۳۴	مرا از تحقیقات دیگران مطلع می سازد.
۴۱/۳	۱۲۴	۲/۸۱	۵۸/۷	۱۷۶	۳/۷	۱۱	۱۱/۳	۳۴	۱۵/۳	۴۶	۱۱	۳۳	مرا در انتقال تجارب و آثارم به دیگران یاری می دهد .
۴۲	۱۲۶	۳/۰۸	۵۸	۱۷۴	۳	۹	۶	۱۸	۱۷/۷	۵۳	۱۵/۳	۴۶	به من کمک می کند با دیگران ارتباط و تماس داشته باشم .
۴۱	۱۲۳	۲/۷۲	۵۹	۱۷۷	۵/۳	۱۶	۱۰	۳۰	۱۶/۳	۴۹	۹/۳	۲۸	اطلاعاتی به من می دهد که از راه دیگر نمی توانم بدست آورم .
۴۳	۱۲۹	۳/۰۲	۵۷	۱۷۱	۱/۷	۵	۹/۳	۲۸	۱۸/۷	۴۶	۱۳/۳	۴۰	امکان مذاکره با دیگران را فراهم می سازد .

با توجه به اطلاعات ارائه شده در جدول ۱۷ شرکت در سمینارها و کنفرانس‌ها به دانشجویان مورد مطالعه کمک می‌کند تا با دیگران ارتباط و تماس داشته باشند. این‌گزینه با نمره میانگین ۳/۰۸ از نظر مفید بودن در اولویت قرار دارد. همچنین شرکت در سمینارها و کنفرانس‌ها به ترتیب امکان مذاکره با دیگران را با نمره میانگین ۳/۰۲ و از این جهت که دیدگاه تازه‌ای به دانشجویان مورد مطالعه با نمره میانگین ۳/۰۱ می‌دهد مفید هستند. شرکت در سمینارها و کنفرانس‌ها از این نظر که دانشجویان مورد بررسی را از تحقیقات دیگران با نمره میانگین ۲/۸۱ آگاه می‌سازد و اطلاعاتی به آنها می‌دهد که از راه دیگر نمی‌توانند به دست آورند با نمره میانگین ۲/۷۲ مفید واقع شده‌اند. از جمله عواملی که می‌تواند بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تأثیر داشته باشد اساتید هستند. در جدول ۱۸ میزان این تأثیر مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۱۸. توزیع فراوانی میزان تأثیر اساتید بر الگوی اطلاع‌یابی دانشجویان

ارزش گذاری	میزان تأثیر اساتید بر الگوی اطلاع‌یابی	تعداد	درصد
۵	بسیار زیاد	۷۶	۲۵/۳
۴	زیاد	۸۲	۲۷/۳
۳	متوسط	۶۶	۲۲
۲	کم	۲۶	۸/۷
۱	خیلی کم	۲۷	۹
۰	بی جواب	۲۳	۷/۷
	جمع کل	۳۰۰	۱۰۰

همان‌طور که در جدول ۱۸ نیز مشاهده می‌شود، ۲۵/۳ درصد از دانشجویان مورد بررسی تأثیر اساتید را بر الگوی اطلاع‌یابی خود بسیار زیاد و ۲۷/۳ درصد از آنها این تأثیر را زیاد می‌دانند. تأثیر اساتید بر الگوی اطلاع‌یابی دانشجویان می‌تواند از طریق

شیوه تدریس و معرفی منابع اطلاعاتی صورت گیرد.

جدول ۱۹. توزیع فراوانی تأثیر شیوه تدریس اساتید و معرفی منابع بر الگوی اطلاع‌یابی دانشجویان

تأثیر شیوه تدریس و معرفی منابع توسط اساتید	تعداد	درصد
بلی	۱۶۵	۵۵
خیر	۱۴	۴/۷
بدون جواب	۱۲۱	۴۰/۳
جمع کل	۳۰۰	۱۰۰

براساس نتایج به دست آمده از جدول ۱۹، ۵۵ درصد از دانشجویان مورد مطالعه معتقدند که شیوه تدریس اساتید و معرفی منابع اطلاعاتی به ویژه برای انجام تحقیقات می‌تواند در سهولت یافتن اطلاعات مورد نیاز آنها کمک کند. پاسخگویان اظهار کرده‌اند که شیوه تدریس اساتید باید به گونه‌ای همراه با انجام تحقیقات باشد و علاوه بر این، اساتید آنها را در کسب اطلاعاتی درباره منابع اطلاعاتی و امر باز یابی کمک و یاری نمایند. آنها معتقدند که تدریس باید فراتر از ارائه یک جزوه و فقط یک منبع خاص باشد، بلکه اطلاعات کافی را به منظور آگاهی یافتن از آخرین پیشرفت‌های علمی در زمینه رشته تخصصی آنها در اختیارشان قرار دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

از بررسی نتایج به دست آمده مشخص گردید که در این تحقیق انگیزه‌ها و اهداف دانشجویان از جست و جوی اطلاعات به ترتیب کسب اطلاعات عمومی، کسب اطلاعات جهت انجام تحقیقات، روزآمد ساختن اطلاعات، و کسب اطلاعات تخصصی هستند. همچنین برای تعیین اختلاف میان انگیزه‌ها و اهداف از روش توکی استفاده

گردید و مشخص شد که میان کسب اطلاعات تخصصی و کسب اطلاعات عمومی و میان روزآمد ساختن اطلاعات و کسب اطلاعات جهت انجام تحقیقات تفاوت معنی دار وجود دارد. پاسخگویان در اولویت بندی استفاده از منابع اطلاعاتی، گفت و گو با اساتید را در اولویت اول، گفت و گو با دانشجویان را در اولویت دوم، گفت و گو با افراد صاحب نظر را در اولویت سوم، و سایر منابع اطلاعاتی در اولویت های بعدی قرار داده اند. نتایج حاصل از آزمون خنّی میان انگیزه و اهداف جست و جوی اطلاعات، نوع منابع اطلاعاتی و شیوه های جست و جوی اطلاعات در این تحقیق با عواملی از قبیل سن، جنسیت، رشته، و مقطع تحصیلی، تفاوت معنی داری را نشان نداده است.

در بررسی دیگری که آزمون خنّی میان منابع اطلاعاتی مورد استفاده دانشجویان به منظور اطلاع یابی از پیشرفت های تازه در رشته تخصصی آنها و هر یک از عوامل سن، جنسیت، رشته، و مقطع تحصیلی انجام گردید، تنها تفاوت مشاهده شده میان منابع اطلاعاتی مورد استفاده دانشجویان به منظور اطلاع یابی از پیشرفت های تازه در رشته تخصصی آنها و رشته تحصیلی دانشجویان است، به طوری که دانشجویان رشته های علوم انسانی بیش از سایر گروه های علمی، اطلاع یابی از پیشرفت های رشته خویش را مورد توجه قرار می دهند.

دانشجویان مورد مطالعه از منابع رسمی و غیررسمی برای جست و جوی اطلاعات استفاده می کنند. در میان منابع رسمی کسب اطلاعات کتاب ها و تک نگاشت ها و در میان منابع غیررسمی کسب اطلاعات، گفت و گو با متخصصان و اساتید صاحب نظر از اهمیت بیشتری برخوردار هستند؛ همچنین، جهت اطلاع یابی از پیشرفت های تازه علمی از منابع رسمی کسب اطلاعات بیش از منابع غیررسمی استفاده می کنند. اکثریت پاسخگویان از هر دو منابع چاپی و غیرچاپی استفاده می نمایند. ۲۶ درصد از دانشجویان مورد بررسی فقط منابع چاپی را مورد استفاده قرار می دهند، در حالیکه فقط ۲/۶ درصد از آنها از منابع غیرچاپی استفاده می نمایند. علاوه بر این، آنها در استفاده از منابع رایانه ای، استفاده از دیسک های فشرده را در اولویت اول، استفاده از پایگاه های اطلاعاتی را در اولویت دوم، و استفاده از اینترنت را در اولویت سوم قرار داده اند. با توجه

به یافته‌های این تحقیق، مهم‌ترین عوامل عدم دسترسی آسان به اطلاعات، ناکافی بودن منابع کتابخانه، عدم آشنایی با زبان‌های خارجی، و کمبود وقت عنوان شده است و سایر عوامل عدم دسترسی به اطلاعات در مراحل بعدی قرار دارند.

براساس یافته‌های به دست آمده، اکثریت پاسخگویان نشریات فارسی و خارجی مورد نیاز خود را از طریق همکلاسی‌ها و سایر دانشجویان، سپس از طریق کتابخانه، و در آخر از طریق اشتراک شخصی تهیه می‌کنند. علاوه بر این، جامعه مورد بررسی در جهت بازیابی اطلاعات به‌طور عام ابتدا گفت و گو با دانشجویان، استفاده از مقالات و مجلات تخصصی، و سپس نشریات سالانه استفاده می‌کنند.

براساس بررسی‌های انجام شده، شرکت در سمینارها و کنفرانس‌ها برای دانشجویان مورد مطالعه مفید بوده و به آنها کمک می‌کند تا با دیگران ارتباط و تماس داشته باشند. این گزینه از نظر مفید بودن در اولویت اول و امکان مذاکره دانشجویان با دیگران در اولویت‌های بعدی قرار دارند. طبق نتایج این تحقیق اساتید از طریق شیوه تدریس و معرفی منابع اطلاعاتی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تأثیر می‌گذارند.

پیشنهادها

براساس یافته‌های این تحقیق، عدم آشنایی با منابع تخصصی و شیوه‌های بهره‌گیری از منابع کتابخانه از مهم‌ترین عوامل عدم دستیابی به اطلاعات هستند، لذا پیشنهاد می‌شود:

- برای کلیه رشته‌های تحصیلی دانشگاه‌ها حداقل دو واحد آشنایی با منابع کتابخانه‌ای متناسب با نیازهای هر رشته منظور گردد.

- از آنجایی که دانشجویان به دلایل مختلفی از قبیل عدم آشنایی با زبان خارجی، به ویژه انگلیسی، عدم آشنایی با کامپیوتر و شیوه‌های استفاده از آن، و همچنین عدم آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی و اینترنت، توانایی لازم برای استفاده از مراکز اطلاع‌رسانی را ندارند. پیشنهاد می‌شود نهایت استفاده از واحدهای مربوط صورت گیرد و در درس مبانی کامپیوتر، مدرس درس چند جلسه را به آموزش بهره‌گیری از اینترنت

اختصاص دهد.

- با توجه به ناکافی بودن منابع کتابخانه، پیشنهاد می‌شود بودجه قابل ملاحظه‌ای جهت تهیه و تکمیل منابع کتابخانه براساس نیازهای متنوع همه رشته‌ها اختصاص یابد و نظرات دانشجویان در این امر مورد توجه قرار گیرد. طرح امانت بین کتابخانه‌ای نیز اجرا گردد.

- برای کمک به دانشجویان که جهت کسب اطلاعات تخصصی و آگاهی از تازه‌های علمی، آشنایی آنها با منابع ردیف دوم به ویژه نمایه‌ها، چکیده‌نامه‌ها، و پایگاه‌های اطلاعاتی مورد توجه قرار گیرد.

- مسئولان کتابخانه‌ها باید به فراهم آوری منابع الکترونیکی، علاوه بر منابع چاپی، بپردازند؛ لذا ضروری است راهنمای استفاده از منابع الکترونیکی تهیه و جهت آشنایی دانشجویان میان آنان توزیع گردد.

مآخذ

افشار زنجانی، ابراهیم (۱۳۶۶). "روش‌های کسب اطلاعات تخصصی توسط اعضای هیأت علمی مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی" پایان‌نامه کارشناسی ارد. دانشگاه تهران: دانشگاه علوم تربیتی.

رضایی، زهرا (۱۳۷۵). بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های حقوق و علوم سیاسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی.

رفوفی، فرهاد (۱۳۷۳). "بررسی علل مراجعه دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران به کتابخانه و تأثیر اساتید را الگوی مراجعه آنها". پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی.

کاظمی، زهرا (۱۳۷۹). "بررسی رفتار اطلاع‌یابی اساتید، دستیاران و کارورزان دانشگاه علوم پزشکی اهواز". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، واحد علوم و تحقیقات اهواز.

ناظری، شاپور (۱۳۷۳). "بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان رشته پزشکی در مقاطع تحصیلی، فیزیوپاتولوژی، کارورزی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی.

بررسی رفتار اطلاع یابی دانشجویان دانشگاه... / ۱۸۱

Library.80(3):149-178.

Krikelas,J.(1983)"Information Seeking Behavior: Patterns and Concepts" *Drxel Library Quartely*.19:5-20.

Mich,c.k.,G.N.Lindsey and D.Callahan(1980). "Toward Usable Studies". *Journal of the American Society for Information Science*. 3(5): 135-140.

Paisly,w.(1968)"Information Needs and Uses." *Annual Review of Information Technology*. 3:1-30,

Shoham, Smuith(1998)."Scholarly Communication: A study of Israeli Accademic Researchers."*Journal of librarianship and Information Science*. 30(2): 113-127.